

Tocar l'íntangible Fent recerca sobre qüestions de patrimoni immaterial a Internet

Laura Solanilla,
Universitat Oberta de Catalunya.

Aquest article aborda els reptes i les dificultats per fer recerca sobre patrimoni cultural a Internet i la manca d'eines teòriques, metodològiques i procedimentals per abordar aquest camp d'estudi emergent. El document fa un recorregut sobre diversos aspectes de la investigació, com l'anàlisi del patrimoni cultural immaterial des del punt de vista de les ciències humanes i socials, la relació no sempre evident entre la pràctica professional i la recerca acadèmica i la necessitat de construir un marc teòric i metodològic de referència per a la futura recerca.

EL PUNT DE PARTIDA: MEMÒRIA ORAL, PATRIMONI IMMATERIAL I INTERNET

Aquest article exposa la casuística a què s'enfronta la recerca acadèmica sobre patrimoni cultural en línia. En concret, s'hi parlarà dels principals reptes i dificultats sorgides arran de l'elaboració de la meua tesi doctoral titulada "En primera persona: memòria oral, patrimoni immaterial i Internet".¹

Al començament de la recerca, res em feia sospitar que les dificultats conceptuals i metodològiques fossin tan rellevants. Partia d'un treball de recerca previ sobre l'ús d'Internet en la recuperació de la memòria històrica de la Guerra Civil espanyola (Solanilla, 2004), de caràcter descriptiu, i que mostrava un estat de la qüestió sobre quina era la presència a la xarxa d'aquesta temàtica.

En canvi, els plantejaments sobre els quals es va fonamentar la recerca doctoral eren completament diferents. Es partia de l'interès per analitzar la relació que s'establia entre tres àmbits de coneixement aparentment diversos: memòria oral autobiogràfica, patrimoni immaterial i Internet. Per tant, encara que incloïa un vessant descriptiu d'estudis de cas, aportava una anàlisi dels usos i funcions d'Internet que els museus en feien amb relació a les històries de vida, que consideràvem elements de patrimoni immaterial.

¹ Tesi doctoral defensada el 24 de febrer de 2009, dins del programa de Doctorat en Societat de la Informació (IN3-UOC).

Val la pena incidir en la definició d'aquests tres àmbits que vàrem interrelacionar en la investigació. El primer, la memòria oral autobiogràfica (narració en primera persona de les vivències personals), té una dimensió col·lectiva evident, no només per la manera com es construeix, sinó perquè afecta el comportament i la manera de veure el món de comunitats senceres i esdevé un senyal d'identitat potentíssim per als grups socials. Sabem qui som perquè compartim un passat comú amb els altres membres de la nostra societat i és en relació amb aquesta memòria col·lectiva que ens definim, tant des del punt de vista individual com envers el grup al qual ens adscriuim. Els records comuns d'un grup social són la base en què es fonamenta la identitat compartida i es constitueixen com un element legitimador i diferenciador respecte d'altres persones que no en són membres.

El segon àmbit es defineix pel reconeixement del concepte de patrimoni cultural immaterial per la UNESCO (2003). Aquest fet, juntament amb altres transformacions sofertes en els àmbits del patrimoni cultural i dels museus des de la dècada dels setanta del segle XX, està provocant grans canvis en la manera de gestionar el patrimoni a molts nivells, que abasten des de la transformació dels models institucionals i l'aparició de noves tipologies de centres fins a la nova definició dels rols socials de les institucions patrimonials contemporànies.

El tercer àmbit de coneixement està relacionat amb l'estudi de la consolidació d'Internet en l'àmbit del patrimoni cultural i com aquest fet ha transformat el funcionament dels museus en línia i ha obert noves perspectives museològiques i museogràfiques.

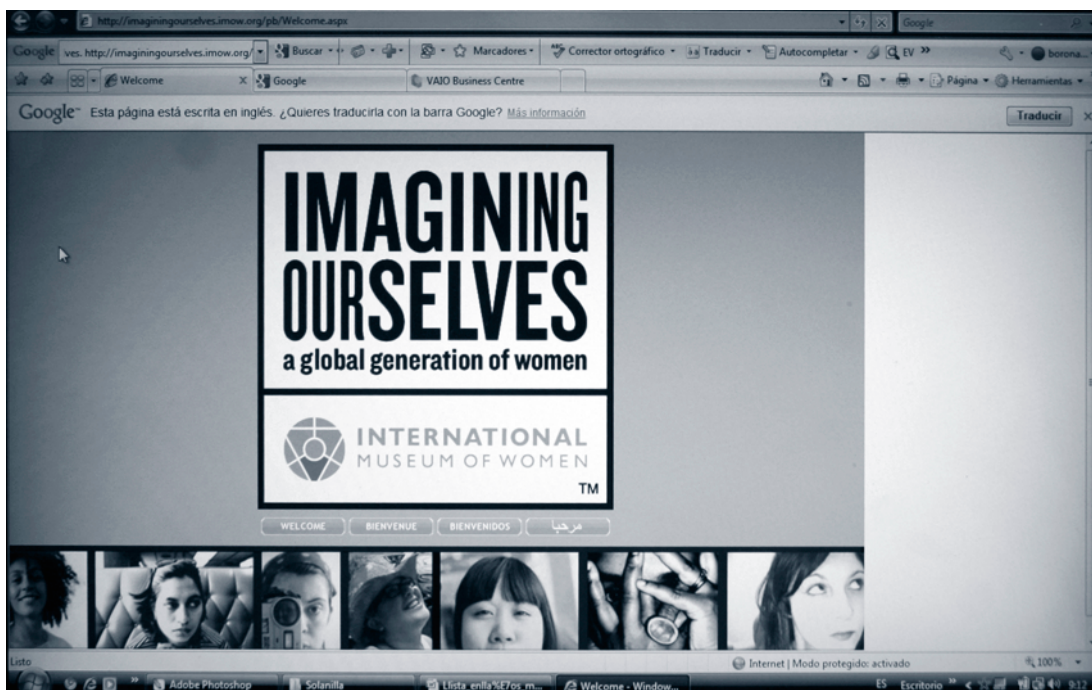
Així doncs, podríem emmarcar la nostra recerca dins les coordenades següents:

Font pròpia (Solanilla, 2008).

El nostre objecte d'estudi eren els testimonis orals autobiogràfics, que consideràvem elements patrimonials immaterials. L'entorn d'anàlisi escollit era Internet, entesa com una arena social on interactuen agents diversos, sense descuidar les accions realitzades en la *presencialitat* i les relacions que s'estableixen entre ambdós entorns.

Es constata que a Internet conviuen tota mena d'agents socials, tant individus com institucions, empreses, associacions o mitjans de comunicació,

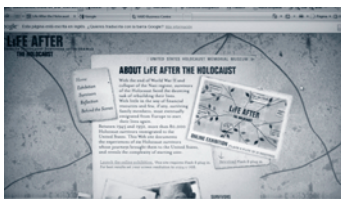
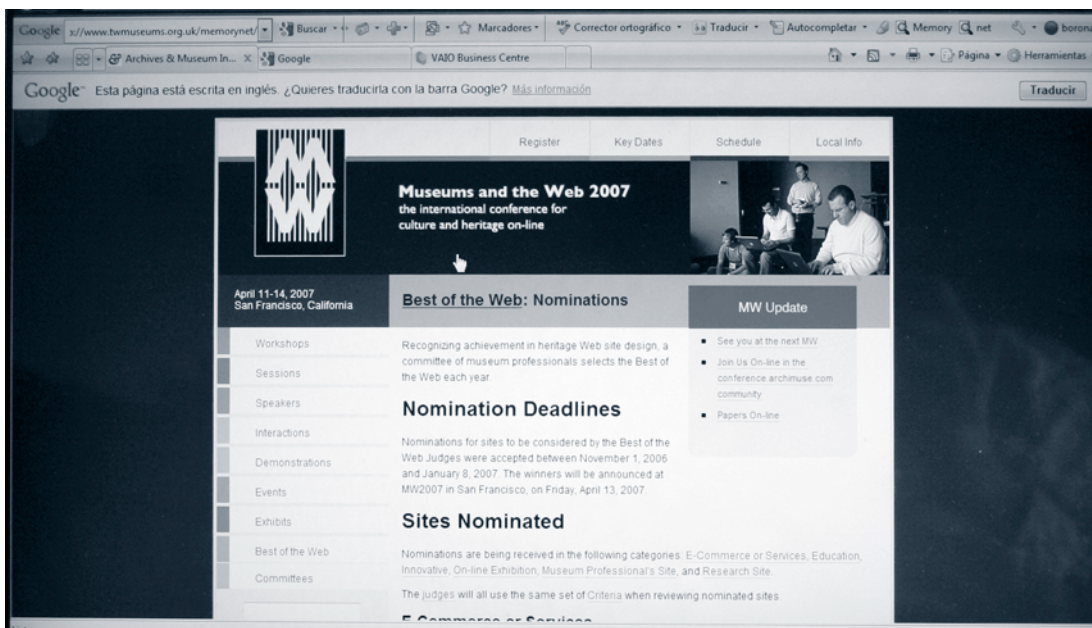
que ofereixen aquesta mena de testimonis. En el nostre cas, vàrem optar per focalitzar la recerca en el paper dels museus i altres institucions de la memòria (AML)² que conserven aquest tipus de patrimoni i el gestionen a la xarxa.

Des del punt de vista de la matèria d'estudi, tot i que es va recórrer al treball d'autors d'àmbits de coneixement diversos del camp de les ciències humanes i socials (història, antropologia, sociologia, psicologia social...), el treball es va posicionar de manera decidida en el camp dels estudis sobre patrimoni cultural i museus i, en concret, sobre el desenvolupament d'aquesta disciplina en l'entorn virtual.

UN PATRIMONI INCORPORI

Un cop definits els paràmetres en què emmarcar la recerca, van començar les dificultats. Per començar, la definició de l'objecte d'estudi, que per la pròpia naturalesa és un concepte força indefinit que incorpora múltiples accepcions i que ha estat tractat per disciplines molt diverses. Cadascuna ha aplicat una mirada diferent, no sempre coincident, i que valora la memòria col·lectiva segons criteris diferents, com veracitat, significat o simbolisme. Així doncs, ens trobem davant d'un objecte d'estudi pluridis-

² En terminologia anglosaxona *Archives, Museums & Libraries*.

ciplinari, la qual cosa ens obliga a definir de manera explícita des d'on ens hi apropem i la seva nomenclatura, segons la matèria d'estudi que se n'ocupa (històries personals, relats autobiogràfics, testimonis...).

En segon lloc, cal remarcar que, des del punt de vista històric, la idea de patrimoni cultural ha estat indefectiblement lligada a la de materialitat (un objecte, un monument, un lloc). De fet, fins a l'any 2003, en què es va aprovar la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial, una de les condicions per ser considerat patrimoni cultural era, precisament, la materialitat. A tall d'exemple, en la definició de «museu» dels Estatuts de l'ICOM no es va substituir l'expressió «testimonis materials» pels termes «patrimoni material i immaterial» fins a la Conferència General de l'ICOM celebrada a Viena (Àustria) el 24 d'agost de 2007.

L'aparició del concepte de patrimoni immaterial no és aliè a les transformacions viscudes pel patrimoni cultural des del final de la Segona Guerra Mundial fins al present. El que s'ha considerat o no patrimoni cultural s'ha modificat substancialment des del moment en què aquest sempre era un objecte o monument únic i singular material (una obra d'art, un jaciment arqueològic, un objecte valuós...) fins a l'actualitat en què el patrimoni cultural es valora no només pel seu valor intrínsec, sinó també pel significat simbòlic i identitari. Aquest fet ha obligat els museòlegs a plantejar-

se noves eines museogràfiques i nous reptes museològics per poder treballar el patrimoni immaterial, tant en l'àmbit presencial com en el digital.

Tanmateix, constatem que la noció d'immaterialitat del patrimoni cultural és força recent i encara avui en dia es discuteixen els límits i les relacions entre el material i l'immaterial i els ítems que poden ser inclosos sota aquest epígraf. Dins d'aquest nou marc, podem considerar els testimonis com a «peces» patrimonials que han de ser adquirides, conservades, difoses i protegides per la legislació vigent. Malgrat tot, hom continua privilegiant la protecció i la cura del patrimoni material per sobre de l'immaterial i, en l'actualitat, encara moltes institucions no preveuen en absolut, en el disseny de les seves activitats, tota la càrrega de patrimoni immaterial que porta implícita la conservació dels seus fons.

Si bé, des de la professió, alguns museus s'han enfrontat als reptes museogràfics que suposa la protecció i difusió d'aquest patrimoni, des de l'acadèmia encara no s'ha assolit la construcció teòrica i metodològica necessària per abordar aquest tema. Com que el patrimoni cultural immaterial és encara un concepte poc consolidat en el temps, la producció científica que l'aborda és relativament escassa i es concreta en una majoria de textos normatius, alguns estudis sobre museologia i museografia del patrimoni immaterial de caràcter descriptiu i molt pocs textos analítics.³

ELS MUSEUS DE LA MEMÒRIA ORAL

L'entrada en escena del concepte de patrimoni cultural immaterial ha repercutit de manera notable en l'àmbit dels museus, ja que els ítems patrimonials immaterials defugen les taxonomies temàtiques clàssiques. Amb relació a les històries de vida, i tot i que estan apareixent centres específicament creats per conservar aquest tipus de patrimoni, la majoria de museus d'altres àmbits temàtics de tot el món (de la ciència i de la tècnica, d'història o d'art) no acostumen a incorporar aquests relats autobiogràfics a la seva col·lecció.

En l'actualitat, l'ICOM té dos comitès internacionals que aixopluguen les institucions que solen treballar amb històries de vida.⁴ Però encara que tots dos grups treballen amb un material tipològicament similar, des del punt de vista conceptual són museus força diferents. En el cas dels etnogràfics, parteixen d'una concepció antropològica de la cultura que els fa parlar una atenció especial en la vida quotidiana. El seu interès per incloure les vivències de la gent corrent o fins i tot per treballar amb grups desfavorits és un indicador d'aquesta mirada antropològica.

En canvi, els museus memorials es poden considerar com una tipologia innovadora dins dels d'història i acostumen a estar situats a prop d'espais físics de forta càrrega simbòlica. Fan ús dels testimonis, d'una banda com

³ La revista de referència internacional en aquest àmbit, *The International Journal of Intangible Heritage*, va aparèixer l'any 2006 amb periodicitat anual.

⁴ D'una banda l'ICME (*Museums and Collections of Ethnography*) i, de l'altra, l'ICMEMO (*Memorial Museums in Remembrance of the Victims of Public Crimes*).

a font primària de la història (font oral), però, de l'altra, com a mecanisme per apropar les víctimes als visitants i humanitzar-les, produint el procés contrari a la despersonalització que els van aplicar els seus botxins.

D'altra banda, els nous discursos museològics propicien l'aparició de centres interdisciplinaris que, en moltes ocasions i especialment en els de creació recent, són de classificació temàtica difícil en una de les categories tradicionals. De vegades, museus que fa uns anys presentarien un enfocament estrictament històric, combinen els seus discursos amb la incorporació de creacions artístiques o d'enfocaments etnogràfics.

Aquest nou model híbrid des del punt de vista temàtic, que no es poden encabir en cap de les dues categories proposades per l'ICOM, poden incloure els museus de persona, els de migració o els d'història de les dones. Tots comparteixen les missions bàsiques del museu. El que els dota de singularitat és el seu discurs museogràfic, que se centra en les persones en lloc de l'objecte i que els interessa més mostrar qui produeix el patrimoni, i quin significat li atorga, que no pas en el resultat material.

Aquests centres es plantegen la necessitat de construir nous discursos més propers a les persones i grups del seu entorn i, en conseqüència, s'impliquen activament en els moviments socials i associatius que els envolten. La consideració d'Internet com un espai més del museu també ha contribuït al desdibuixament dels compartiments estancs en què es dividien els museus tradicionals, ja que ha creat plataformes en línia d'interacció social que conviuen amb activitats del territori.

Una altra característica que comparteixen aquests nous models és la transformació del patró de museu focalitzat sobre les seves col·leccions a una nova pauta que fa pivotar l'activitat sobre els interessos i les necessitats del públic. Aquest punt és crucial ja que, en conseqüència, l'activitat del museu no es formula sobre allò que aquest pot oferir (l'oferta cultural), sinó a donar resposta a la demanda social del seu entorn.

Aquest desplaçament permet plantejar centres sense col·lecció pròpia o que es creen sense una de preexistent, ja que el que els converteix i els legítima com a centres patrimonials no són tant els objectes que contenen, sinó els usos que fan del patrimoni (estigui situat on sigui) i l'existència com a espai simbòlic (identitari, memorial, didàctic) vers la seva comunitat. En el cas de museus en línia, la situació encara és més clara ja que, en moltes ocasions, els ítems exposats només tenen existència digital. Podríem afirmar que aquests nous centres apliquen molta més atenció als processos que fan que un objecte, una persona o un relat esdevingui patrimoni que als objectes en si.

No obstant això, s'enfronten a nous plantejaments museològics i han d'emprar nous recursos museogràfics per gestionar aquest patrimoni. I es posa en evidència que l'aplicació de tècniques museogràfiques tradicionals no és directament extrapolable als elements del patrimoni cultural immaterial. Concebre una exposició permanent d'un patrimoni no *objectual* i que ha hagut de ser fixat en un suport determinat per poder ser visualitzat desmunta totes les pràctiques habituals de presentació i interpretació.

Tanmateix, aquesta nova situació ofereix també nous reptes i permet d'imaginar noves formes, noves audiències i nous públics a qui accedir. S'amplien i es modifiquen les funcions dels museus per encarar aquesta nova realitat. I els professionals van resolent de manera pràctica i amb resultats més o menys notables aquests nous models expositius. Però la majoria d'articles que es publiquen són descripcions d'estudis de cas, sense que s'hi consolidi una línia de recerca i reflexió sobre aquestes noves realitats museològiques.

DE LA PROFESSIÓ A L'ACADÈMIA

Aquesta manca de treballs de recerca en aquest tema va acompanyada de la manca de reconeixement de la museologia com a disciplina acadèmica independent en el nostre país, tot i les cada cop més nombroses publicacions i articles que en els darrers anys s'estan editant en el camp de la museologia i de la museografia. Generalment, aquestes recerques són resultat de treballs en entorns tan heterogenis com facultats d'història, antropologia o didàctica.

Aquesta privació de reconeixement acadèmic es fa palesa en la inexistència de publicacions sobre museologia a les bases de dades de les revistes indexades, en la preeminència dels autors provinents del sector professional per sobre de l'acadèmic i en el caràcter descriptiu de la majoria d'articles, que acostumen a narrar estudis de cas d'àmbit local.

Pel contrari, en altres països (especialment de l'entorn anglosaxó), els treballs sobre museus i patrimoni tenen una trajectòria i un reconeixement acadèmic molt consolidats. Els *Museum Studies* són oferts per universitats de prestigi d'arreu del món, entre les quals destacariem la Universitat de Leicester, la de Manchester i l'University College London, al Regne Unit. Als Estats Units, els més rellevants estan oferts per la Universitat de Washington i la San Francisco State University.

Per afegir complexitat al tema, en els darrers anys, la incorporació de les TIC als museus ha donat lloc a nous àmbits d'especialització i estudi, tant des de l'àmbit museològic com del museogràfic. Quan el camp d'estudi se centra en les transformacions viscudes pels museus amb la introducció de les TIC, no disposem ni d'un únic terme comunament acceptat per deno-

Bibliografia

ALAIN, Angèle; FOGGETT, Michele (2007). «Towards Community Contribution: Empowering community voices on-line». A: TRANT, J. and BEARMAN, D. (eds). *Museums and the Web 2007: Proceedings*. Toronto: Archives & Museum Informatics, published March 31, 2007 at <<http://www.archimuse.com/mw2007/papers/alain/alain.html>>.

BODOQUE PUERTA, Yolanda (2003). «Encarar-se a la vida dels altres: peripecies metodològiques en la construcció de relats autobiogràfics». A: Dossier «Vida, memòria i oblit». A: *Revista d'Etnologia de Catalunya*, Novembre de 2003, núm 23. p. 36-45. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Centre de Promoció de la Cultura Tradicional i Popular.

BOJ, Imma (2005). «Un motiu per fer un museu. El Museu d'història de la immigració a Catalunya». A: *L'Avenç*, num. 298. *Dossier: Immigració a Catalunya. Els anys del franquisme*. Gener 2005. p. 50-52.

BOYLAN, P. J. (2004). *The ICOM Curricula Guidelines for Museum Professional Development and the extension of ICOM's official role into the Living Intangible Heritage*. ICME Papers from the ICOM 2004 General Conference. Seoul, Korea, October 2-8, 2004. <<http://museumsnet.no/icme/icme2004/boylan.pdf>>.

DANTAS, Camila G. (2006). *El pasado en la red: Notas sobre un acierto digital*. III Congreso Online Observatorio de la Cibersociedad. 20 de novembre a 3 de desembre de 2006. <<http://www.cibersociedad.net/congres2006/gts/comunicacio.php?&id=809>>.

DAS, A.K. (2004). *Intangible Heritage: Dynamics of Conservation in Museum of Living History*. ICTOP Annual Conference Papers. 5 octubre 2004. <<http://www.city.ac.uk/ictop/das-2004.html>>.

DD.AA.(2004). «Miradas y visiones de lo inmaterial». A: *Museum International* (2004). Núm 221-222. Mayo 2004, UNESCO: Paris.

DD.AA. (2005). *Patrimonio inmaterial y Gestión de la Diversidad*. PH Cuadernos, 17. Sevilla: Junta de Andalucía, Consejería de Cultura, IAPH.

DD.AA. (2006). PH: *Boletín del Instituto Andaluz del Patrimonio Histórico*. Sevilla, IAPH.

DD. AA. (2006). *International Journal of Intangible Heritage*. Vol I. < <http://www.ijih.org/>>.

DD. AA. (2007). *International Journal of Intangible Heritage*. Vol II. < <http://www.ijih.org/>>.

DD.AA. (2007). «The Cultural Heritage of Migrants». A: *Museum International*. Núm 233-234. Vol. 59. Mayo 2007. UNESCO: Paris.

DD.AA. (2007). «Gender perspectives on Cultural Heritage and Museums». A: *Museum International*. Núm 235. Diciembre 2007. UNESCO: Paris.

DD. AA. (2008). *International Journal of Intangible Heritage*. Vol III. < <http://www.ijih.org/>>.

DONAHUE, Paul F. (2004). «Reevaluating the ICOM Definition of the Museum». A: *ICOM News*, núm 2, 1994 *The Definition of a Museum*. <http://icom.museum/pdf/E_news2004/p4_2004-2.pdf>.

⁵ <<http://www.archimuse.com>>.

minar-les. No obstant això, des de la producció científica de diversos investigadors que treballen aquest tema, ha sorgit el neologisme «cibermuseologia» que és el que emprarem en aquest treball. No existeix una definició tancada del que és i a què es dedica aquesta disciplina, entre altres motius perquè el mateix concepte de «museologia» i «museografia» està evolucionant amb molta rapidesa. Podríem definir com a cibermuseologia “l’estudi dels plantejaments teòrics que guien el disseny, la planificació i la construcció dels museus en línia i les seves activitats.” La cibermuseografia seria l’activitat que, a través de les tecnologies de la informació i la comunicació, fa comprensible un element del museu a un públic, mitjançant l’adequació i el disseny d’un espai i de les qüestions materials o físiques relatives al contingut.» (Roca, 2008).

Existeixi o no una col·lecció física al darrere, el que la cibermuseologia qüestiona són els conceptes de «fons», «col·lecció» i fins i tot de «museu», ja que permet l’existència d’institucions en línia que, de vegades, ni disposen d’una col·lecció pròpia.

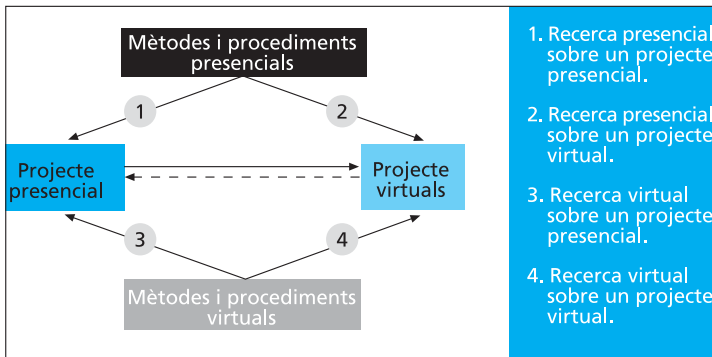
Existeix encara poca producció teòrica sobre la relació entre museus i TIC. Una bona font prové del congrés anual internacional Museums & the Web,⁵ que sorgeix com una iniciativa del sector professional per compartir i debatre els reptes que la introducció de les TIC està produint en els museus. La primera conferència internacional Museums & the Web va tenir lloc el mes de març de 1997 a Los Angeles (Califòrnia) i, des de llavors, s’ha anat celebrant anualment i ha posat a disposició dels professionals una importantíssima documentació, fruit de les ponències i comunicacions dels professionals més innovadors de l’àmbit del patrimoni, les quals són de lliure accés a la xarxa. Tanmateix, s’hi troba a faltar més recerca acadèmica, tant a escala nacional com internacional.

UNA METODOLOGIA DE RECERCA PER CONSTRUIR

Per acabar, i més enllà de la descripció d’experiències, no existeix una metodologia definida ni per a l’estudi científic de la museologia en general ni per a la cibermuseologia en particular. Així doncs, ha estat necessari construir un mètode de treball específic, ja que no existeix cap marc metodològic consolidat per a l’anàlisi de continguts i funcions de projectes en línia dins la museologia. Per fer-ho, s’han utilitzat mètodes que provenen de disciplines diverses com la historiografia, l’antropologia, la sociologia i la museologia, però que també parteixen de l’experiència prèvia investigadora.

Actualment encara no existeix una metodologia ben consolidada per analitzar projectes virtuals. Per això, s’acostumen a extrapolar mètodes i procediments propis de la recerca en entorn presencial per aplicar-los al virtual, encara que l’encaix no sempre és satisfactori. Un dels principals pro-

blesmes és que existeix una certa confusió entre objectes i mètodes. Així, podem avaluar projectes presencials amb mètodes presencials, projectes presencials amb mètodes virtuals, projectes virtuals amb mètodes presencials i projectes virtuals amb mètodes virtuals. L'esquema següent ens ajudarà a comprendre la situació:

Un segon escull que ha calgut superar ha estat el grau de presència dels museus a Internet. No tots els d'arreu del món estan presents a la xarxa de la mateixa manera ni el nivell de desenvolupament dels projectes és equivalent.

El tercer repte ha estat la indefinició del nostre objecte d'estudi a escala de cerca. Amb això, ens referim al fet que el concepte de "memòria oral" no apareix com a tal en cap sistema d'indexació ni de cercadors. Per trobar-ne experiències, ha calgut cercar sota molts epígrafs diferents. Trobar les institucions que el poden, potencialment, contenir tampoc és gaire precís, ja que pot estar allotjat en museus militars, museus de l'holocaust, societats històriques, arxius de tota mena, museus etnogràfics, museus de migracions, programes d'història oral impulsats per institucions diverses, biblioteques nacionals...

En resum, en l'àmbit metodològic, cal fer notar la dispersió de formats, la dificultat de fer cerques sistemàtiques i els diversos criteris semàntics d'indexació que conviuen per denominar un mateix concepte.

REPTES DE FUTUR

A tall de recapitulació, en aquest article hem fet un repàs breu de les dificultats i reptes que suposa iniciar un projecte de recerca acadèmica en l'àmbit de la museologia a Catalunya. La inexistència de reconeixement acadèmic de la disciplina, que a la pràctica s'aborda des d'àmbits disciplinaris molt diversos, i la dispersió dels projectes fan que, ara per ara, la recerca en museologia a Catalunya sigui un fet puntual i extraordinari.

DUFFY, Terence (1977). «The Holocaust museum concept». A: *Museum International*, num 193, Vol 49. Paris: UNESCO.

KARP, Cary (2002) *Born Digital. Identifying Intangible Museums*. A: Nobel Symposium "Virtual Museums and Public Understanding of Science and Culture". Maig 2002, Estocolm, Suecia. <<http://nobelprize.org/nobel/nobel-foundation/symposia/interdisciplinary/ns120/lectures/karp.pdf>>.

MURPHY, Bernice (2005) «Memoria, Historia y Museos». A: *Museum Internacional. Diversidad Cultural y Patrimonio*, núm 227. (Volum 57, núm 3). Paris: UNESCO.

«Museums and Intangible Heritage». A: ICOM News 2004. Special Issue.

PROTT, Lyndell (2001) «La definición del concepto de «Patrimonio intangible»: retos y perspectivas». A: *Informe mundial sobre la cultura 2000-2001. Diversidad cultural, conflicto, pluralismo*. Barcelona: UNESCO y Ediciones Mundi-Prensa.

READING, Anna (2003). «Digital interactivity in public memory institutions: the uses of new technologies in Holocaust museums». A: *Media, Culture & Society*. Vol 25, núm 1: p. 67-85. London, Thousand Oaks and New Dehli: SAGE Publications.

SOLANILLA DEMESTRE, Laura (2004). «Digitalitzant el record. La memòria de la Guerra Civil Espanyola a Internet». Comunicació al *II Congrés ONLINE OCS*. Barcelona, novembre 2004. <http://www.cibersociedad.com/congres2004/grups/fitxacom_publica2.php?grup=67&t=es&id=170>.

SOLANILLA DEMESTRE, Laura (2008). «Internet as a tool for Communicating Life Stories: a New Challenge for Memory Institutions». A: *International Journal of Intangible Heritage*, 2008.

<http://210.204.213.135/ijih_upload/ijih_w11_volumes/LauraSolaniilla.pdf>.

TURNBULL, Anní (2006). «People's stories of place: how does oral history work within exhibitions that are specific to place?». A: *Dancing with memory: oral history and its audiences* . 14th International Oral History Conference. 12-16 July. Sydney, Australia.

Cal, doncs, la creació de vincles de col·laboració entre les diverses universitats i centres de recerca que treballen en aquest camp i, en un futur no gaire llunyà, la creació i l'establiment de xarxes que incorporin les reflexions teòriques i analítiques i les pràctiques aplicades que impulsen els diversos museus catalans. La professió i l'acadèmia han de trobar punts de contacte i d'enriquiment mutu, superant l'esclerxa tradicional entre la teoria i la pràctica.

Cada cop més, els nostres professionals tenen coses per dir i experiències per explicar que enriqueixen la reflexió i l'anàlisi sobre què és la museologia avui i cap on pot anar. Per això, la universitat ha de crear les condicions propícies per recollir i analitzar totes aquestes experiències, revertint la feina en la societat que l'ha creada. La creació d'una xarxa mixta de professionals i investigadors sobre museologia a Catalunya és el principal repte al qual ens hem d'enfrontar i l'única garantia que, en un futur no gaire llunyà, la recerca acadèmica esdevindrà una eina indispensable dels museus del segle XXI.